

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У МИТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

КРАВЧУК Мар'яна Юріївна - д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного права та судочинства Західноукраїнського національного університету

ORCID: 0000-0001-9987-0484

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2024.4.31>

У статті зазначено, що сучасні тенденції вимагають якісного та швидкого обслуговування зростаючих потоків експортно-імпорتنних вантажів, забезпечення повного спектру митних та супутніх послуг на рівні міжнародних стандартів, що напряду залежить від технологій митного контролю. Вказано, що митний контроль відіграє важливу роль у зміцненні законності, дисципліни, підвищенні рівня організованості й порядку в системі управління митною справою, якщо увага приділяється усім притаманним йому функціям. Зроблено висновок про те, що ефективне функціонування цього контролю сприяє наповненню державного бюджету, підтримці чесної конкуренції та боротьбі з порушеннями митного законодавства.

Ключові слова: митний контроль, правопорушення, протидія, митна сфера України, митне законодавство, митні пости.

Постановка проблеми

Митний контроль є важливою складовою державної політики, спрямованою на забезпечення економічної безпеки країни, регулювання зовнішньоекономічної діяльності та дотримання законодавства при переміщенні товарів, транспортних засобів і осіб через митний кордон. Його основна мета – запобігання незаконному ввезенню або вивезенню товарів, боротьба з контрабандою, захист національних виробників, а також контроль за дотриманням фіскальної та торговельної політики держави.

Митний контроль є необхідним інструментом для регулювання міжнародної торгівлі та забезпечення справедливих умов конкуренції. Він дозволяє ефективно реалізувати державну політику у сфері оподаткування, ліцензування, квотування та інших обмежень на зовнішньоекономічні операції. Завдяки цьому контрольному механізму держава отримує можливість впливати на імпортні та експортні потоки, стимулюючи розвиток національної економіки та захищаючи внутрішній ринок від небажаного впливу зовнішніх чинників.

Функціонування митного контролю регламентується національним законодавством, міжнародними договорами та угодами.

Разом з тим, митні правопорушення є невід'ємним явищем у сфері митного регулювання та можуть включати контрабанду, ухилення від сплати митних платежів, порушення встановлених процедур митного контролю. Вони завдають шкоди державному бюджету, спотворюють конкуренцію на внутрішньому ринку та створюють загрози національній безпеці. Саме тому сучасні виклики у сфері митного контролю пов'язані не лише з глобалізацією, збільшенням обсягів міжнародної торгівлі, розвитком цифрових технологій, а й зі зростанням рівня незаконної діяльності, зокрема контрабанди та ухилення від сплати митних платежів. У зв'язку з цим митні органи постійно вдосконалюють методи контролю, впроваджують новітні інформаційні системи, автоматизо-

вані бази даних та системи аналізу ризиків для підвищення ефективності своєї роботи.

Стан дослідження проблеми

Серед учених, які досліджували окремі питання здійснення митного контролю, а також його реалізацію у площині протидії митним правопорушенням, загалом, потрібно відзначити: А. М. Бабюк, І. О. Биков, О. Ю. Бусол, Г. В. Грянка, В. І. Дмитрів, Є. В. Додін, Л. М. Дорофеева, О. Ю. Дрозд, Я. М. Кістанова, Т. В. Корнева, В. В. Лебідь, А. В. Тимошенко, І. В. Яромій та інших. Разом з тим, на науковому рівні питанням ефективності здійснення митного контролю щодо протидії правопорушенням приділялось досить мало уваги.

Метою статті є з'ясування особливостей митного контролю у контексті протидії правопорушенням у митній сфері України.

Виклад основного матеріалу

Митний контроль становить специфічний вид державного контролю, завдання якого полягає у виявленні відхилень при виконанні поставлених завдань та причини невиконання або зниження ефективності виконання, в аналізі та зіставленні фактичного стану митної справи з вимогами, які стоять перед нею. Встановлюється достовірність даних про повноту, своєчасність, реальність виконуваних зовнішньоекономічних операцій за допомогою митного контролю, а також законність дій, що здійснюються посадовими особами щодо юридичних осіб та фізичних осіб-суб'єктів зовнішньоекономічних відносин, виявлення порушень норм діючого законодавства та вжиття заходів з усунення допущених порушень та недоліків, включаючи притягнення до відповідальності певних фізичних, юридичних та посадових осіб за порушення законності [1, с. 107].

Митний контроль відіграє важливу роль у зміцненні законності, дисципліни, підвищенні рівня організованості й порядку в системі управління митною справою, якщо увага приділяється усім притаманним йому функціям.

У Митному кодексі України «митний контроль визначається як сукупність захо-

дів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законном порядку» [2].

Тобто, митний контроль, як зазначають Н. Калашник та І. Козак, включає комплекс заходів, які здійснюються митними органами в межах їх компетенції з метою уникнення правопорушень, які можливі при перетині кордону з метою забезпечення національної безпеки, економічних інтересів держави [3, с. 135].

Митний контроль – це процес, під час якого митні органи перевіряють транспортні засоби, що ввозяться та вивозяться, товари, особисті речі, а також пошту та посилки відповідно до закону, щоб забезпечити виконання національних законів та правил щодо в'їзду та виїзду транспортних засобів, товарів, особистих речей, а також поштових відправлень і посилок шляхом прийняття декларацій, перевірки документів, перевірки та випуску інших відповідних систем і процедур управління.

Контрольна функція, як наголошує А. Дроздек, включає: визначення типу та кількості товарів, що перевозяться, визначення того, чи потрібен дозвіл на його імпорт чи експорт, перевірку оцінки та стягнення митних платежів відповідно до застосовного Єдиного митного тарифу, перевірку нарахування та стягнення податку на товари та послуги та акцизного збору з імпорту товарів, перевірку чи не було порушено будь-яких заборон, що впливають з окремих спеціальних актів [4, с. 54].

Разом з тим, сучасні тенденції вимагають якісного та швидкого обслуговування зростаючих потоків експортно-імпортних вантажів, забезпечення повного спектру митних та супутніх послуг на рівні міжнародних стандартів, що напряму залежить від технологій митного контролю.

Передусім існує необхідність упорядкування та застосування основних форм митного контролю. До них, зокрема, належать:

- митний огляд (огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляд та переогляд ручної

поклажі та багажу, особистий огляд громадян);

- перевірка документів та відомостей, які відповідно до ст. 335 Митного кодексу України надаються органам доходів і зборів під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України;

- усне опитування громадян та посадових осіб підприємств;

- облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України;

- огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю; чи провадиться діяльність, контроль за якою відповідно до Митного кодексу України та інших законів України покладено на органи доходів і зборів;

- проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

- перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем;

- направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органу доходів і зборів;

- пост-митний контроль.

У свою чергу слід зауважити, що визначення поняття пост-митного контролю вперше закріплено ст. 337-1 Митного кодексу України, в якій зазначено, що «для цілей пост-митного контролю органи доходів і зборів мають право перевіряти точність і повноту інформації, що міститься в митній декларації, загальній декларації прибуття, та наявність, точність і правильність документів, на підставі яких здійснено випуск товарів» [2]. Таким чином, даний факт сприяв наближенню митного законодавства України до міжнародних норм, зокрема до положень Кіотської конвенції в частині за-

провадження пост-митних перевірок, поза як раніше було відсутнє в Митному кодексі України визначення даного поняття.

Відтак, митні пости як низова ланка системи митних органів України на сьогодні є не лише структурною одиницею Державної митної служби України, а й важливим елементом системи контролю, здійснюваного державою.

Пріоритетним завданням митних постів, як зауважує О. В. Сидоренко, є здійснення митного контролю, а тому для забезпечення прав фізичних осіб, які перетинають державний кордон, перевозять товари, а також захисту інтересів держави від шкоди, яка може бути завдана порушенням митних правил, їх правозастосування має вагомий значення [5, с. 209].

Водночас позиція законодавця, про що свідчить частина 3. ст. 332 Митного кодексу України, прирівнює одна до одної митниці та митні пости. Так, зазначеною нормою прямо передбачено, що «забезпечення схоронності товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у зоні митного контролю покладаються на відповідні митниці (митні пости)» [2].

Проте ці завдання, як зауважують Б. А. Кормич та Д. А. Біленець, митні пости реалізують через сукупність заходів адміністративного попередження, адміністративного припинення та адміністративної відповідальності [6, с. 83-84].

Насправді усі повноваження, які здійснюють митні органи через заходи адміністративної відповідальності, адміністративного попередження та припинення належать до однієї групи, яка, як стверджує А. А. Мудров, має назву «адміністративно-примусові повноваження митних органів» як застосування митними органами в односторонньому порядку та у випадках, передбачених нормами права з метою охорони суспільних відносин, що виникають у державній митній сфері шляхом попередження та припинення порушень митних правил, покарання за їх вчинення, системи певних

заходів впливу морального, фізичного, матеріального характеру [7, с. 4].

Адміністративні повноваження у сфері державної митної справи, як відзначає С. В. Степаненко, є найважливішим елементом компетенції та інтеграції митних органів, але не єдиним. Юрисдикція окремих ланок системи митних органів має територіальної межі [8, с. 422].

Митні пости здійснюють контроль:

- митного оформлення товарів та транспортних засобів, що розміщуються під митні процедури, з використанням системи управління ризиками;
- за дотриманням заборон та обмежень;
- митної вартості товарів та транспортних засобів;
- правильності визначення класифікаційного коду та країни походження товарів;
- за валютними операціями резидентів та нерезидентів.

Митні пости повинні забезпечити захист прав інтелектуальної власності, а у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності: одержують пояснення про обставини, які мають значення для проведення митного контролю від декларантів та інших осіб, які мають відношення до переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон; безпосередньо беруть участь у огляді товарів, багажу фізичних осіб, транспортних засобів та інших об'єктів з метою митного контролю; проводять митний огляд товарів та транспортних засобів; особистий огляд, огляд територій, приміщень, де можуть бути товари та транспортні засоби, що підлягають митному контролю та ін.

Митні пости реалізують систему заходів щодо профілактики злочинів та адміністративних правопорушень, віднесених до компетенції митних органів, можуть зупиняти, переслідувати та затримувати автотранспорт, морські (річкові) судна та ін.

Однак, частина митних постів через вторгнення на територію України російських військ наразі не працює. До того ж, у нашій державі також закрито повітряний простір, відтак в аеропортах усі митні пости зачинено.

Незважаючи на складні умови, поступове відновлення роботи митних постів, збільшення обсягів імпорту та експорту й скасування пільгових умов для деяких категорій товарів – все це дає підстави для оптимізму.

Висновки

Отже, митний контроль відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та безпеки держави. Його результативне функціонування сприяє наповненню державного бюджету, підтримці чесної конкуренції та боротьбі з порушеннями митного законодавства. До того ж, ефективне поєднання митного контролю з превентивними та санкційними заходами дозволяє зменшити рівень правопорушень, забезпечуючи баланс між захистом державних інтересів і підтримкою легальної зовнішньоекономічної діяльності.

Література

1. Андрійко О. Ф., Корнева Т. В. Сучасний стан та основні напрями вдосконалення митного контролю в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 107-112.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text).
3. Kalashnyk, N., Kozak, I. Theoretical principles of customs control in Ukraine. *Public Administration and Law Review*. 2021. № (1). P. 127-136.
4. Drozdek A. Fiscal and control function of customs administration with respect to the collection of customs and tax duties. *Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*. Bielsko-Biala. 2015. PL. 6(1). P. 32-58.
5. Сидоренко О. В. Адміністративно-правовий статус митних постів в Україні: дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Суми. 2020. 227 с.
6. Кормич Б. А., Біленець Д. А. Режим зони митного контролю: адміністративно-правові основи: монографія. Чернівці: Технодрук. 2017. 180 с.
7. Мудров А. А. Адміністративно-правові повноваження митних органів та по-

рядок їх реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Одеса. 2013. 22 с.

8. Степаненко С. В. Адміністративні повноваження у сфері державної митної справи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 421-423.

Kravchuk M.

PECULIARITIES OF CUSTOMS CONTROL IN THE CONTEXT OF COMBATING OFFENCES IN THE CUSTOMS SPHERE OF UKRAINE

Customs control is an important component of the state policy aimed at ensuring the economic security of the country, regulating foreign economic activity and ensuring compliance with the law when moving goods, vehicles and persons across the customs border. Its main goal is to prevent the illegal import or export of goods, fight smuggling, protect domestic producers, and monitor compliance with the state's fiscal and trade policies. Customs control is an essential tool for regulating international trade and ensuring fair competition. It allows for the effective implementation of state policy in the areas of taxation, licensing, quotas and other restrictions on foreign economic operations. Through this control mechanism, the

government is able to influence import and export flows, stimulating the development of the national economy and protecting the domestic market from undesirable external influences. Customs control is regulated by national legislation, international treaties and agreements, in particular the Kyoto Convention on the Simplification and Harmonisation of Customs Procedures, agreements of the World Trade Organisation and the European Union. Ukrainian customs legislation is also governed by the Customs Code of Ukraine, which establishes the legal framework, procedures and methods of customs control, as well as defines the rights and obligations of customs authorities and foreign economic operators. At the same time, current challenges in the field of customs control are related to globalisation, increased international trade, the development of digital technologies and the growth of illegal activities, including smuggling and customs evasion. In this regard, customs authorities are constantly improving their control methods, introducing the latest information systems, automated databases and risk analysis systems to increase the efficiency of their work.

Key words: *customs control, offences, counteraction, customs sphere of Ukraine, customs legislation, customs posts.*